

“2014 - 2018-ci illər üçün Azərbaycan Respublikasında insan alverinə qarşı mübarizə haqqında MFP-nin məqsədləri və həyata keçirilmə prinsipləri”ndən biri “2.1.5. insan alveri qurbanlarının müdafiəsi”, hüquqlarının bərpası və sosial reabilitasiyasının təmin edilməsi”dir. Bu, insan alveri qurbanlarını müdafiə etmək” məqsədini daşımış 2008 - 2013-cü illər üçün MFP-də də təsbit edilmişdir. İnsan alveri ilə mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun 1.0.10-cu maddəsi əməkçi miqrantları əhatə etmir. Onlar, insan alverinin qurbanı olduqları təqdirdə, beynəlxalq hüquqi sənədlərə əsasən, yalnız müdafiə və yardım almaq hüququna malikdirlər.

Azərbaycan Respublikası “İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 123 nömrəli 11 avqust 2009-cu qərarı ilə, Milli Əlaqələndiricinin nəzarəti altında həyata keçirilməsi üçün MİM-i formal olaraq təsis etmişdir. Bu qərar “İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə 2009 - 2013-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Fəaliyyət Planına” uyğun olaraq, hazırlanmış qaydaları müəyyən etmişdir və o, insan alveri qurbanları ilə bağlı milli istiqamətləndirmə mexanizminin həyata keçirilməsi üçün qaydaları təyin edir.

Ümumi müddəaların 1-ci bəndində deyilir:

İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizminin əsas məqsədləri qurbanların hüquqlarının qorunmasını və onların aidiyyəti quruma təhvil verilmə-

“bərpa və fikirləşmə müddətindən yararlanmaq” imkanını verir.

14-1-ci maddədə deyilir:

İnsan alverinin qurbanına öz vəziyyətini bərpa etmək, cinayətkarların təsirindən yayınmaq və cinayət təqibi orqanları ilə əməkdaşlıq etmək barədə düşünülmüş qərar qəbul etmək üçün 30 gün bərpa və fikirləşmə müddəti verilir.

Bərpa və fikirləşmə müddətində insan alverinin qurbanı təhlükəsizlik və müdafiə ehtiyaclarının təmin edilməsi, fiziki, psixoloji və sosial vəziyyətinin bərpası üçün bu Qanunun 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş xüsusi müəssisələrin xidmətlərindən istifadə edə bilər.

Bərpa və fikirləşmə müddətində insan alverinin qurbanına Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.

Şəxsin insan alverinin qurbanı olmadığı müəyyənləşdirildikdə, bərpa və fikirləşmə müddəti veril-

müqavilələrə uyğun olaraq uşaq hüquqlarını qorumaq üçün bütün zəruri tədbirlər görülməlidir.

İnsan alveri ilə mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun “İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqlara yardım göstərilməsi” başlıqlı 16-cı maddəsində deyilir:

16.1 İnsan alverinin qurbanı olmuş uşağa yardım göstərilərkən, onun mənafehləri üstün tutulmalı, “Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, “Uşaq hüquqları haqqında” BMT-nin Konvensiyasına, habelə Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarına və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq uşağın hüquqlarının və qanuni maraqlarının qorunması üçün bütün tədbirlər görülməlidir.

16-cı maddədə uşağın müdafiəsi üçün məlumat vermə mexanizmləri, sığınacaqda yerləşdirmə üçün tədbirlər və uşaq alveri qur-

Azərbaycan Respublikasında qurbanlara yardım

sini, təhlükəsizliyini, repatriasiyasını, sosial reabilitasiyasını təmin edəcək səmərəli sistemin yaradılması və bu sahədə qaydaların formalaşdırılmasıdır.

İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi aşağıdakı prinsiplər rəhbər tutulmaqla həyata keçirilir:

qurbanların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi;

qurbanlar haqqında məlumatların konfidensiallığının təmin edilməsi;

müdafiə və sosial reabilitasiya tədbirlərinin tətbiqində qurbanların bərabərliyinin təmin edilməsi;

qurbanların ehtiyaclarına uyğun müdafiə və sosial reabilitasiya tədbirlərinin fərdiliyinin təmin edilməsi;

dövlət orqanları və qeyri-hökumət təşkilatlarının qarşılıqlı əməkdaşlığının təmin edilməsi;

regional və beynəlxalq əməkdaşlığın səmərəliliyinin təmin edilməsi”.

İnsan alveri ilə mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun IV Fəslə “İnsan alveri qurbanlarının sosial reabilitasiyası və müdafiəsi”ni müəyyən edir. 2013-cü ildə tətbiq edilən 14-1-ci maddə insan alveri qurbanlarına

mir, bu müddət başlandıqda işə dayandırılır.

14-1-ci maddədə dəqiq şəkildə müəyyən edilmir ki, “şəxsin insan alveri qurbanı olduğunu güman etmək üçün məntiqli əsaslar mövcud olduqda” bərpa və fikirləşmə müddəti verilməlidir. Azərbaycan qanununda “insan alveri qurbanı”nın anlayışına “insan alverinə məruz qaldığı güman edilən şəxs” aiddir. Buna görə də, AŞ Konvensiyasına uyğun olmaq üçün Azərbaycan qanununun 14-1-ci maddəsi “insan alverinin qurbanı olduqlarını güman etmək üçün məntiqli əsasların mövcud olduğu” mümkün qurbanları əhatə edəcək şəkildə təfsir olunmalıdır”.

İnsan alveri ilə mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun 16-cı maddəsi Azərbaycan Respublikasında istiqamətləndirmə mexanizmi üçün hüquqi əsas təmin edir. 19 noyabr 2009-cu il tarixdə Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə qəbul edilmiş “İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqların sığınacaqda yerləşdirilməsi və saxlanması Qaydaları”nda nəzərdə tutulur ki, yardım göstərilərkən, uşağın qanuni maraqlarına önəm verilməli və Azərbaycan qanunvericiliyinə və müvafiq beynəlxalq

banlarının sosial reabilitasiyası nəzərdə tutulur. İnsan alveri ilə mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun “İnsan alverinin qurbanı olan əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin repatriasiyası” başlıqlı 20-ci maddəsində deyilir:

20.1. Əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs insan alverindən zərər çəkmiş şəxs hesab olunduqda, onun barəsində 1 il müddətində Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.

20.2. Bu qanunun 20.1-ci maddəsində göstərilən müddət başa çatdıqda, lakin əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs insan alveri ilə bağlı cinayət işləri üzrə cinayət təqibi orqanlarına yardım göstərdikdə, həmin şəxs barəsində Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq olunmur”.

2013-cü ilin sentyabr ayında Nazirlər Kabineti qurban kimi tanınmış insanlara bir il müddətinə müvəqqəti yaşayış üçün icazələrin verilməsinə (qurbanın müraciəti əsasında) imkan verən insan alverinin qurbanı olmuş əcnəbi şəxslərin repatriasiyasına

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KIVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə “İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

dair insan alveri əleyhinə qanunvericiliyə düzəlişləri təsdiq etmişdir (2.3-cü maddə).

Qanunvericilikdə deyilir:

“İnsan alverinin qurbanı hesab edilmiş hər bir əcnəbi vətəndaşa ölkədən çıxarılma tətbiq edilməyərək avtomatik şəkildə verilən bir il müddətində ölkədə qalma müddəti başa çatdıqda, qurban cinayət araşdırmasına / proseslərinə kömək etmək qərarını verərsə, həmin şəxs cinayət prosesləri başa çatanaqədək cəza tətbiq edilmədən Azərbaycan Respublikasında qala bilər”.

Uşaqlar yalnız onların ən vacib maraqlarına uyğun olduqda və yenidən insan alverinin qurbanına çevrilmə riski olmadıqda repatriasiya olunmalıdır. Uşaq 10 yaşdan böyük olduqda, onun rəyi soruşulmalı və bu, nəzərə alınmalıdır. Uşaq qurbanın repatriasiyasından əvvəl risk qiymətləndirilməsi aparılmalıdır. Bura yenidən insan alverinə məruz qalma riski, əməli törəmələr tərəfindən hədələr və yardımın mövcudluğu aiddir.

“İnsan alveri ilə mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 17-ci maddəsində deyilir:

İnsan alveri qurbanlarının şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatların yayılması Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyətə səbəb olur. İnsan alverindən zərər çəkmiş şəxsin, onun yaxın qohumlarının, habelə insan alverinə qarşı mübarizəyə yardım göstərən şəxslərin həyat və sağlamlığına təhlükə yarada bilən məlumat

konfidensial hesab edilir və onun yayılması qadağandır.

İnsan alverindən zərər çəkmiş şəxs haqqında konfidensial məlumatları və ya onun barəsində tətbiq edilən təhlükəsizlik tədbirləri haqqında məlumatları qanunsuz olaraq toplama, yaxud bu məlumatları qəsdən yayma Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

2009 - 2013-cü illər üçün Azərbaycanın Milli Fəaliyyət Planının insan alveri cinayətləri əleyhinə təqibləri gücləndirmə” adlı 6-cı fəslində “məhkəmə proseslərində qurbanların müdafiəsinə vəkilləri cəlb etmək”lə bağlı müddəə daxil edilmişdir. Bundan əlavə, MFP-də Hökumətdən qurbanlara göstərilən hüquqi yardımın effektiv, uzunmüddətli və davamlı olmasını təmin etmək tələb olunurdu. İnsan alveri qurbanları üçün Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi Qaydalarının “Qurbanların hüquqlarının müdafiəsi” başlıqlı 3-cü maddəsində deyilir:

3.1. Qurbanlar pulsuz hüquqi yardım almaq hüququna malikdirlər. Qurbanlar pulsuz hüquqi yardım və bu yardımı göstərən təşkilatlar barədə xüsusi polis qurumu və qeyri-hökumət təşkilatlarından məlumat alırlar”.

İnsan alveri qurbanına qurbanın qohumu və ya Vəkillər Assosiasiyasının üzvü ilə təmsil olunmaq imkanını vermək üçün 2014-cü ilin oktyabr ayında Azərbaycan qanuna düzəliş edilmişdir.

Vahid Öməröv,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru